

Grad Buzet nalazi se u Istri, leži na brežuljku iznad zelene rijeke Mirne. Pored netaknute prirode, Buzet se ističe i bogatom prošalošću. Naseljen je od prapovijesti, što potvrđuju mnoga nalazišta, spomenici, palače, bedemi i crkvice. Naziva se i *gradom tartufa* po bogatim nalazištima skupocjene gljive gomoljasta oblika u plodnim tlima motovunske šume. Svake se godine održavaju Buzetski dani, kulturno-znanstveni skup na kojem sudjeluju stručnjaci i znanstvenici s različitih područja: etnolozi, muzikolozi, povjesničari, arheolozi, jezikoslovci, agronomi i geografi. Na pučkoj svetkovini u sklopu tih dana priprema se velika kajgana ili *fritaja* s više od 2000 jaja i deset kilograma tartufa.



MARTINA ILIĆ • SILVIJA GOJEVIĆ

DOMOVINA NA DLANU 5

MARTINA ILIĆ • SILVIJA GOJEVIĆ

# DOMOVINA NA DLANU

# 5



UDŽBENIK ZA 3. RAZINU HRVATSKE NASTAVE U INOZEMSTVU



## SADRŽAJ

NASLOV	KNJIŽEVNOST	JEZIK	KORELACIJA	STR.
1. NEŠTO RADOSNO TE ČEKA	Dobriša Cesarić: <i>Večernji vidik</i>	Priručnici hrvatskoga jezika	Homo Volans	8
2. TROPISMENOST I PLETER U HRVATA		Pismo	Hrvatski pleter na srednjovjekovnim spomenicima	12
3. TRAGOVIMA KAMENIH ZAPISA	Branko Pilaš: <i>Bašćanska ploča</i>	Glagoljica	Ćiril i Metod	16
4. RAZNOLIKOST JE BOGATSTVO	Ana Bešenić: <i>Suza za zagorske brege</i> narodna pjesma: <i>Vrati se, mili čale</i> Antun Nemčić: <i>Domovini</i>	Narječja hrvatskog jezika	Smještaj i veličina Republike Hrvatske	20
5. DUBROVNIČE, BISERU JADRANA	Ivan Gundulić: <i>Himna slobodi</i>	Glasovne promjene: sibilarizacija, palatalizacija i jotacija	Kako je Dubrovnik postao republika	26
6. HRVATSKA LAĐA U POVIJESNIM OLUJAMA	Vladimir Nazor: <i>Zvonimirova lađa</i>	Vrste riječi	Hrvatski knezovi i kraljevi	30
7. MOJE DRAGO SRCE	Petar Zrinski: <i>Moje drago serce</i>	Imenice	Hrvatski velikaši	34
8. PREPOZNATE LJEPOTE	Hrvoje Kovačević: <i>Pogled</i>	Pisanje stranih vlastitih imena	Put po središtima UNESCO-ove baštine	38
9. LIJEPOM NAŠOM	narodna anegdota: <i>Ero s onoga svijeta</i>	Usmena književnost	Hrvatska narodna nošnja	44
10. TKO PJEVA, ZLO NE MISLI	Branko Žuvela: <i>Sjećanje na Velu Luku</i>	Zamjenice	Korčula i Marko Polo	50
11. DOME, SLATKI DOME	Fran Mažuranić: <i>Kod kuće</i>	Pridjevi	Tradicionalna gradnja u Hrvatskoj	54
12. TEŽITI SAVRŠENSTVU	Luko Paljetak: <i>Nešto čemu je možda ime baš to</i>	Pravopisne vježbe	Reljef i klima Republike Hrvatske	60
13. VRIJEDNE I VJEŠTE RUKE STVARAJU	Goran Tribuson: <i>Ukradene slike</i>	Glagoli	Čime su se bavili naši stari	64
14. MJESTO POD SUNCEM	Marko Henč: <i>Oči blistave od djetinjstva</i>	Glagolski oblici za izražavanje sadašnjosti i budućnosti	Stanovništvo Republike Hrvatske	70

NASLOV	KNJIŽEVNOST	JEZIK	KORELACIJA	STR.
15. BORBA PROTIV OSVAJAČA	Dinko Šimunović: <i>Marta i Salko</i>	Glagolski oblici za izražavanje prošlosti	Hrvatske utvrde brane Europu od Turaka	74
16. SJAJ DAVNIH VREMENA	Gustav Krklec: <i>Val</i>	Nepromjenjive vrste riječi	Iliri i kraljica Teuta	78
17. BITI ŽENA U HRVATSKOJ	Slavko Kolar: <i>Breza</i>	Povijest hrvatskoga jezika od 16. do kraja 18. stoljeća	Žene u hrvatskoj prošlosti i sadašnjosti	82
18. ZNANJEM DO USPJEHA	August Šenoa: <i>Ispit</i>	Riječ, sintagma, rečenica	Marija Terezija i njezin sin vladaju Hrvatskom	86
19. JEZIK JE DOMOVINA	Petar Preradović: <i>Rodu o jeziku</i>	Red riječi u hrvatskom jeziku	Hrvatski narodni preporod	90
20. VOLIM SVE HRVATSKE RIJEKE	Matko Peić: <i>Zeleno ogledalo Kupe</i>	Samostalni i nesamostalni rečenični dijelovi	Hrvatske rijeke i jezera	94
21. ZAGREBAČKIM ULICAMA	prema <i>Smibu</i> : <i>Grad trgova i parkova</i>	Predikat	Omiljeni hrvatski ban – ban Jelačić	98
22. POGODI TKO SAM	Eugen Kumičić: <i>Spašavanje siročeta</i>	Subjekt	Pokladni običaji u Hrvatskoj	102
23. RAZLIČITI SVJETOVI	Ante Kovačić: <i>Polazak u školu Ivica Kičmanovića</i>	Objekt	Prve hrvatske političke stranke	106
24. BESMISAO RATA	Dragutin Domjanić: <i>Ciklame, krvave ciklame</i>	Atribut i apozicija	Hrvatska u Prvom svjetskom ratu	110
25. LJUBAVNE PRIČE	Hrvoje Hitrec: <i>Ljubav Dunje i Mazala</i>	Nezavisnosložene rečenice	Svadbene običaji	114
26. NIJE ONAKO KAKO SE ČINI	Pavao Pavličić: <i>San</i>	Zavisnosložene rečenice	Država Slovenaca, Hrvata i Srba i Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca	118
27. U MREŽI LAŽI I PRIJEVARA	Antun Gustav Matoš: <i>Zabranjena ljubav</i>	Zavisnosložene rečenice: mjesne, vremenske, načinske	Atentat na hrvatske zastupnike	122
28. IZ OBITELJSKE RIZNICE	Miroslav Krleža: <i>Izgubljeni sin</i>	Prevođenje	Početak 20. stoljeća u hrvatskoj seoskoj obitelji	126
29. MRAČNA STRANA POVIJESTI	Jure Kaštelan: <i>Tifusari</i>	Stilske figure	Hrvatska u Drugome svjetskom ratu	130

## SADRŽAJ

NASLOV	KNJIŽEVNOST	JEZIK	KORELACIJA	STR.
30. TUĐE POŠTUJ, SVOJIM SE DIČI	Viktor Vida: <i>Zbogom, kuća bijela</i>	Jednoznačnost i višeznačnost riječi	Iseljavanje Hrvata	134
31. OD KAMENA DO PIJESKA	Ranko Marinković: <i>Pastir s frulom</i>	Sinonimija i antonimija	Nastanak Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije	138
32. NEK' NAM ISTRA BLISTA	Mate Balota: <i>Koza</i>	Homonimija	Gospodarstvo Republike Hrvatske	144
33. U ZELENILU GRADA	Slavko Mihalić: <i>Prolazim Zrinjevcem dotiče me more</i>	Vijest, oglas, obavijest	Hrvatsko proljeće	148
34. DIJELITI PRAVDU	Vladan Desnica: <i>Scena s ulice</i>	Rasprava	Alojzije Stepinac	152
35. KAMATE MINULIH VREMENA	Ante Tomić: <i>Veliki šoping</i>	Jezično posuđivanje	Raspad Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije	156
36. ZVUCI IZ DAVNINA	Dragutin Tadijanović: <i>Dugo u noć, u zimsku bijelu noć</i>	Sastavljeno i rastavljeno pisanje	Hrvatski autohtoni zvuci	160
37. NETKO RIJEČIMA, NETKO MAČEM	Govor Vlade Gotovca	Javni govor	Domovinski rat	166
38. SUNČICA	Ivana Simić Bodrožić: <i>Moja ruža</i>	Molba i žalba	Vukovar i Sunčica	170
39. RAT JE PREŠAO GRANICU	Miljenko Jergović: <i>Buba</i>	Frazemi	Agresija na Bosnu i Hercegovinu	176
40. NA MLADIMA SVIJET OSTAJE	Josip Pupačić: <i>Zvijezda da mi je biti</i> Ivan Slamnig: <i>Što više gledam, to više vidim</i>	Hrvatski jezik u 20. stoljeću	Hrvatska je zakoračila u novo tisućljeće	180
41. BOŽIĆ	Antun Branko Šimić: <i>Nađeni Bog</i>	—	Božićni običaji	184
42. USKRS	Ana s. Zorka Kojaković: <i>Kraljici Mira</i>	—	Uskrsni običaji	188
POJMOVNIK				193

# LJUBAVNE PRIČE



Prisjeti se slavni ljubavnih parova.

## Ljubav Dunje i Mazala

(ulomak iz romana *Smogovci*)

### LJUBAVI

napisao je Mazalo na papirić i dobacio ga Dunji. Ona kriomice pročita, nasmiješi se i napiše na istom papiru: *VOLIM TE*. On pročita, osmjehne se svojim konjskim zubima i napiše: *I LOVE YOU*. Uostalom, bio je to sat engleskog, pa je bio red da se i piše engleski. Kad je dobila papirić, Dunja napiše: *DARLING... KISS*.

Onda se on osmjeli i načrčka: *I WANT YOU*.

A ona se uozbilji i napiše zlobno: *NOTHING BEFORE MARRIAGE*, što njega rastuži, ali je sat srećom bio gotov, pa su izašli. Dogovorili su se da idu u kino od četiri, što je bilo malo prekasno za Žandara, ali je ona ipak obećala da će doći.

Mazalo, jedan od Vrageca, točnije treći po redu odozgo, imao je jednu žicu dotad sasvim nepoznatu u obitelji Vragec: bio je lud za slikanjem. A osim toga bio je lud i za Dunjom.

Njih su dvoje bili općepoznati i općepriznati par iz VIII.b razreda i stvarno ih je bilo lijepo vidjeti zajedno, a bili su i sasvim solidni đaci, osim što je Mazalo tresnuo jednu godinu, no to je bilo u davnim vremenima, gotovo potpuno zaboravljenim.

Poslije ručka nešto je, naravno, mazao u kuhinji. Ustvari, htio je oprati posuđe, jer je na njemu bio red, ali kad ga je pomaknuo sa stola, privuklo ga je ono što je ostalo: pola štruca kruha, dvije jabuke i stakleni pehar... Pa umjesto da pere, on otvori blok i uskoro prebaci sve stvari sa stola na papir, ali...

Ali koliko su sočnije bile njegove jabuke, koliko svježiji kruh, a plavkasti bokal orosio se pod njegovim kistom od hladnoće tek zagrabbjene vode. I stolnjak je bio nekako drukčiji, pa Pero, koji se upravo odnekud doklatario, zadivljeno zazviždi, ali se na vrijeme sjeti da to nije njegov stil, pa samo kucne prstom po zubima i reče:

– Mažeš, mažeš...

I onda, ne očekujući odgovor, zaključi: – Maži, maži.

I ode.

Tek tada Mazalo pogleda na sat i vidje da je četiri prošlo. Baci blok na stol, na brzinu se počeslja, opere nekoliko zuba, a ostale ostavi za kasnije, i istrči.

Hrvoje Hitrec



Dunja i Mazalo,  
fotografija iz serije *Smogovci*

### Manje poznate riječi i izrazi:

*kriomice* – krišom, kradom

*I love you* – volim te

*darling, kiss* – dragi, poljubac

*I want you* – želim te

*nothing before marriage* – ništa

prije braka

*solidan* – čvrst, valjan

*tresnuti godinu* – pasti godinu

*štruca* – kruh izdužena oblika

*pehar* – vrč, posuda za piće

*orositi* – ovlažiti se rosom

*doklatariti* – doći na neko mjesto klateći se

## RAZUMIJEVANJE TEKSTA

**Hrvoje Hitrec** (Zagreb, 1943.) suvremeni je hrvatski književnik, romanopisac, dramski pisac, filmski i televizijski scenarist, poznat po brojnim knjigama za djecu i mladež. Najveću je popularnost postigao romanom *Smogovci* po kojem je snimljena vrlo popularna serija.



1. Kakvim je raspoloženjem prožet ovaj ulomak?
2. Tko su Dunja i Mazalo? U kojoj ih situaciji upoznajemo?
3. Koje su karakteristike glavnih likova?

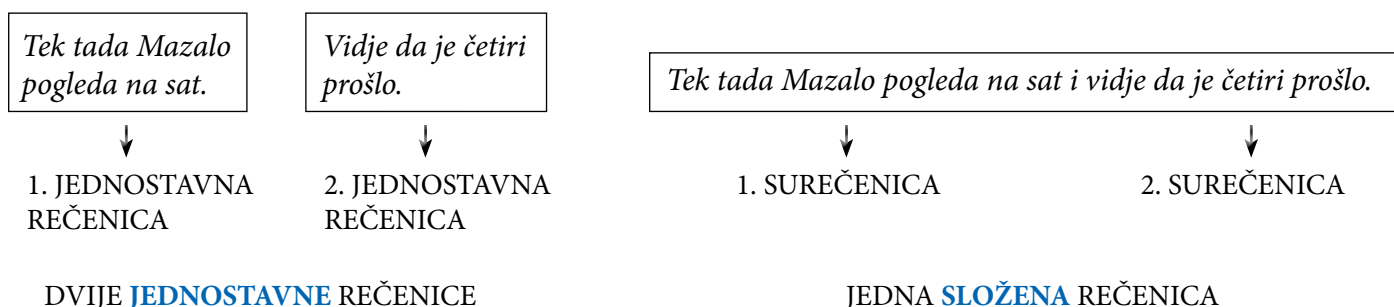


## JEZIK JE BOGATSTVO

### Nezavisnosložene rečenice

Rečenice po sastavu mogu biti **jednostavne** i **složene**. Jednostavne imaju samo jedan predikat, složene dva ili više predikata. Dvije ili više jednostavnih rečenica mogu se sklopiti u jednu **složenu rečenicu**.

Promotri na primjeru.



<b>Nezavisnosložene rečenice</b> nastaju povezivanjem ravnopravnih jednostavnih surečenica pomoću nezavisnih veznika i vezničkih priloga.		
<b>SASTAVNE</b> <i>i, pa, te, ni, niti</i>	Sadržaji rečenica sastavljaju se ili nadovezuju.	<i>Gledam more i razmišljam o nama.</i>
<b>RASTAVNE</b> <i>ili</i>	Može se ostvariti samo jedna radnja.	<i>Večeras idem u kino ili na kavu s prijateljima.</i>
<b>SUPROTNE</b> <i>a, ali, no, nego, već</i>	Sadržaji rečenica se suprotstavljaju.	<i>Donio sam ti bilježnicu, a knjigu ćeš dobiti sutra.</i>
<b>ISKLJUČNE</b> <i>samo (što), jedino (što), tek (što)</i>	Iz jedne rečenice izuzima se dio sadržaja druge.	<i>Svi su spavali, jedino je Ivan bio budan.</i>
<b>ZAKLJUČNE</b> <i>dakle, zato, stoga</i>	Iz jedne rečenice zaključuje se sadržaj druge.	<i>Radio si, zato ćeš biti nagrađen.</i>
<b>Sastavne</b> i <b>rastavne rečenice</b> najčešće se ne odvajaju zarezom. <b>Suprotne, isključne</b> i <b>zaključne rečenice</b> gotovo se uvijek odvajaju zarezom.		



## ZADATCI

### 1. Napiši veznike.

sastavni veznici: \_\_\_\_\_

rastavni veznici: \_\_\_\_\_

suprotni veznici: \_\_\_\_\_

zaključni veznici: \_\_\_\_\_

isključni veznici: \_\_\_\_\_

### 2. Odredi vrste nezavisnosloženih rečenica.

Svi su bili zabrinuti za nju, samo što to Nives nije znala. \_\_\_\_\_

Šetali su uz rijeku i gledali ptice. \_\_\_\_\_

Kiša pada, dakle nema igranja na igralištu. \_\_\_\_\_

Došao je ispred zgrade pa te tamo čeka. \_\_\_\_\_

Marko je pisao zadaću cijelo jutro, ali još nije završio. \_\_\_\_\_

### 3. Umetni pravi veznik u rečenice poslovice.

Bolje vrabac u ruci \_\_\_\_\_ golub na grani.

Gdje ima dima ima \_\_\_\_\_ vatre.

Ispeci \_\_\_\_\_ reci.

Kad čeljad nije bijesna, \_\_\_\_\_ kuća nije tijesna.

Vuk dlaku mijenja, \_\_\_\_\_ ćud nikada.

### 4. U kojim se nezavisnosloženim rečenicama stavlja zarez, a koje se pišu bez zareza?

SA ZAREZOM: \_\_\_\_\_

BEZ ZAREZA: \_\_\_\_\_





### Svadbene običaji

Svadbene običaji različiti su po regijama i sastavljeni od više dijelova: izbor bračnoga druga, predbračni sastanci, čin samoga vjenčanja te običaji nakon svadbe. Svadba, ovisno o kraju, može trajati od jednoga dana pa do više tjedana. O udaji ili ženidbi mladih odlučivali su stariji članovi unutar obitelji. Prije prave **prošnje** prethodili su različiti slučajni susreti ili ogledi jer je odbijanje bračne ponude donosilo porugu i poniženje.

**Svatovska procedura** imala je ustaljen redoslijed: 1. okupljanje mladenkinih svatova u njezinu domu i mladoženjinih svatova u njegovu, 2. odlazak mladoženjinih svatova po mladu, 3. vjenčanje i 4. odlazak u zajednički dom.

**Svatovske dužnosti** povjeravale su se članovima obitelji. Ugledan muškarac vodio je svadbena zbivanja i njega su najčešće nazivali *starješina*. Važan je bio i *pravi kum*, odnosno kum s mladoženjine strane. Nakon njih dolaze kum ili djever s mladenkine strane, *barjaktar* ili *zastavnik* koji je nosio zastavu te *svatovski veseljak* ili *čauš* čiji je zadatak bio uveseljavati svatove. Odjeći mladenaca pridavala se velika važnost, pogotovo mladenkinu velu ili kruni. U starije su vrijeme bili domaće izrade od pravog ili umjetnog cvijeća, stakalaca i ukrasnih vrpca. Odlazak po mladenku uključuje osobit trenutak kad se udavača pojavljuje pred svatovima i oni je preuzimaju od ukućana. Ovo se svadbena zbivanja odvija pred vratima i pred svatove nerijetko tada izlazi lažna mlada te se razvija šaljivo pogađanje predstavnika obiju strana. Nakon ulaska u kuću, počinje glazba i zdravice, na primjer iz Podravine: *Bog neka živi ove mladence, koji su danas u hižni zakon stupili, da ih Bog više godina uzdrži u zdravlju i blagoslovu*.



mladenci iz Luča



### Zadatak za samostalan rad

Ispitaj starije članove svoje obitelji o svadbenim običajima te o tome napiši kraći sastavak.

*Legenda o Miljenku i Dobrili govori o nesretnoj ljubavi dvoje mladih iz 16. stoljeća. Toj su se ljubavi protivile njihove suprotstavljene obitelji Rušinić i Vitturi, što dovodi do tragedije. Pokopani su zajedno u crkvi sv. Ivana u Kaštel Lukšiću. Na njihovu vječnom počivalištu uklesana je poruka „Pokoj ljubovnicima”. Priču je opjevala klapa Sv. Juraj, „Ružo crvena”.*



dvorac Vitturi, Kaštel Lukšić